

CSÍKSZENTTAMÁS DEMOGRÁFIAI VIZSGÁLATA ANALYSIS OF POPULATION DYNAMICS IN CSÍKSZENTTAMÁS

Farkas Tibor¹, Kolta Dóra², Tóth Tamás³

egyetemi docens¹, adjunktus², egyetemi tanár³

Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar^{1,2,3}

E-mail: farkas.tibor@szie.hu¹, kolta.dora@szie.hu², toth.tamas.argi@szie.hu³

Összefoglalás

Csíkszenttamás demográfiai helyzetét a 2019-es nyári falukutató tábor keretében vizsgáltuk. A táborban a község helyi társadalmát, gazdasági lehetőségeit térképeztük fel, az eredményeket bemutattuk a falu lakóinak, és egy kötet formájában a szélesebb nyilvánosság számára is elérhetővé tettük. A csíkszenttamási falukutató tábor megvalósítását több mint egyéves felkészülés előzte meg. A szakirodalom áttekintése és a felkészülés az előkészítő megbeszélés után elkezdődött. A táborban részt vevő diákok és kutatók a kutatási helyszínhez kapcsolódó prezentációkat készítettek, amelyeket a felkészüléshez ugyancsak felhasználtunk. A táborban az egyetemi oktatók, kutatók a hallgatókkal és a gimnáziumi tanulókkal együtt kérdőíves felmérést, interjúzást, statisztikai adatgyűjtést végeztek. A tanulmány Csíkszenttamás népesedési viszonyai között érinti a népesség változását, korszerkezetét, etnikai megoszlását, iskolázottságát, házassági szokásait valamint a helyi identitás kérdését is.

Abstract

We examined the demographic situation of Csíkszenttamás in the framework of the 2019 summer village research camp. In the camp, we mapped the local society and economic opportunities of the village, presented the results to the residents of the village, and made it available to the general public in the form of a volume. The implementation of the Csíkszenttamási village research camp was preceded by more than a year of preparation. A review of the literature and preparation began after the preparatory discussion. Students and researchers participating in the camp made presentations related to the research site, which we also used to prepare. In the camp, university lecturers and researchers, together with students and high school students, conducted a questionnaire survey, interviews, and statistical data collection. Among the population conditions of Csíkszenttamás, the study also touches on population change, age structure, ethnic distribution, education, marriage habits and the issue of local identity.

Kulcsszavak: Csíkszenttamás, demográfia, házassági szokások, helyi identitás, kötődés

JEL besorolás: J10, J12, J13,

LCC: HB, HM, HQ

Bevezetés

Tanulmányunkban a teljesség igénye nélkül Csíkszenttamás község népesedési helyzetét elemezzük. tekintjük át. A 18. századtól kezdve jelennek meg források a népesedéssel kapcsolatban, de az elemzéseink elsősorban a legutóbbi évtized(ek) fejleményeire összpontosítanak. A szakirodalom adatainak felhasználásán túl elemeztük a 2019-es falukutató tábor adatait, a csíkszenttamási plébánia anyakönyveit, Varga E. Árpád és a helyzetével, de a házassági szokásokkal is. Egy település sikerességének sokféle tényezője van (Lásd Nagyné Molnár, 2013). A demográfiai tényezők egyrészt a fejlesztés sikerességét megalapozzák,

másrészt a sikeres fejlesztések következménye is egy kedvező demográfiai helyzet. A népesedési jellemzők fontos elemét képezik a humán tőkével kapcsolatos elemzéseknek is. Ritter (2008) megállapítja, hogy a humán tőke, a humán erőforrások helyzete alapvetően meghatározhatja egy település vagy térség fejlesztési lehetőségeit. Tóth (2018) ugyancsak a jól működő, erős közösség szerepét hangsúlyozza, amikor a települések lehetséges jövőképét elemzi. Bevezetésként megállapíthatjuk, hogy a népesség szerkezete, a humán erőforrás állapota, valamint más belső erőforrásként hasznosítható jellemzői (pl. kötődés, helyi identitás) fontos szerepet játszhat a települések fejlődésében, nem csak Magyarországon, hanem azon kívül is.

1. ábra: Csíkszenttamás elhelyezkedése a Felcsíki-medencében

Forrás: <https://szekelyhon.ro/>

A kutatás módszere és a felhasznált adatok

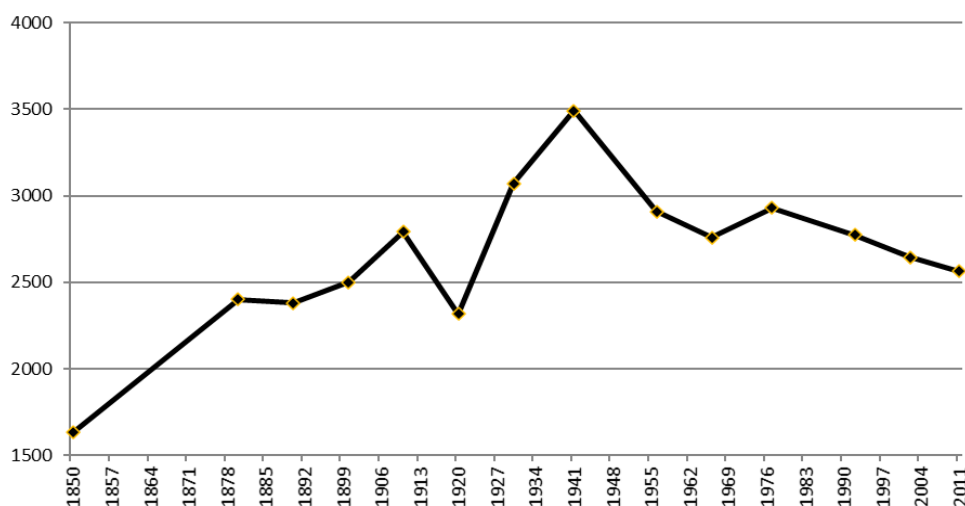
A csíkszenttamási falukutató táborban a következő kutatásokat végeztük: kérdőíves felmérések, interjúk készítése, statisztikák elemzése, résztvevő megfigyelés, cégélemezés és fotózás. A kutatás leglényegesebb részét a 300 háztartás felkeresése és megkérdezése jelentette. A kérdőíves felmérésünk alanyai a község háztartásai voltak. A teljes község jelenlegi lakónépessége körülbelül 2550 fő, ez valamivel kevesebb, mint 800 háztartást jelent. Összesen 299 kérdőívet sikerült lekérdeznünk, azaz a háztartások közel kétötödéről kaptunk információkat. A háztartásokban – lehetőség szerint a háztartásfővel – egy 53 kérdést tartalmazó kérdőívet töltöttünk ki. A kérdőívek kitöltése közben sikerült feltérképezni, hogy kik azok a mértékadó, véleményformáló személyek, akikkel érdemes és fontos hosszabban is elbeszélgetni. Összesen több mint 20 interjút készítettünk a falu vezetőivel, szellemi és gazdasági irányítóival (lelkész, iskolaigazgató, képviselők, vállalkozók, gazdák, vendéglátók.). A tábor ideje alatt nem sikerült minden tervezett interjút elkészíteni, ezért 2020 januárjában, amikor az előzetes eredményeket bemutattuk a faluban, folytattuk az interjúk készítését.

A táborban történeteket és a helyi eseményeket, tevékenységeket is fotóztuk. Sikerült néhány családi fotóalbumot is végignéznünk, azokból is válogattunk. A képek közül többet jelen kötetben is elhelyeztünk. A kérdőívek, interjúk feldolgozása mellett helyi és országos adatbázisokat is felhasználtuk a kutatás során. Az adatbázisok között meg kell említeni Varga E. Árpád nemzetiségi és felekezeti adatait tartalmazó adatbázisát, amelyet a legújabb

népszámlálás adataival is kiegészítettek. Továbbá hozzáfértünk a romániai Nemzeti Statisztikai Intézet Tempo adatbázisához, illetve a polgármesteri hivatal saját nyilvántartásához is. A katolikus plébánia adatait részben mi gyűjtöttük be, részben pedig a Sándor Szilárd által összegyűjtött adatokat használtuk fel. Az adatok elemzéséhez és a változók közötti összefüggések vizsgálatához Excel és SPSS programokat használtunk.

A népesség változása

Csíksszenttamás a Csíki medencében található, annak is a felcsíki részében. (A medence Felcsíki, Középcsíki és Alsócsíki medencékre tagolódik, lásd 1. ábra.) A medence az Olt folyó tájalakító tevékenysége következtében alakult ki. Felcsík átlagos magassága 700 méter, a mező- és erdőgazdálkodás javarészt hegyvidéki területeken történik. A települést északon a Gyergyói-havasok és a Nagyhagymás-hegység, észak-keleten a Tarkó-hegység, keleten és dél-keleten a Csíki-havasok, nyugaton és délnyugaton a Hargita-hegység veszi körül. Csíksszenttamás Csíksszeredától 24 kilométerre, északra, a 125-ös megyei út és a Csíksszeredát Gyergyósszentmiklóssal összekötő vasútvonal mellett található.

2. ábra: Csíksszenttamás állandó népességének változása 1850-től 2011-ig (fő)

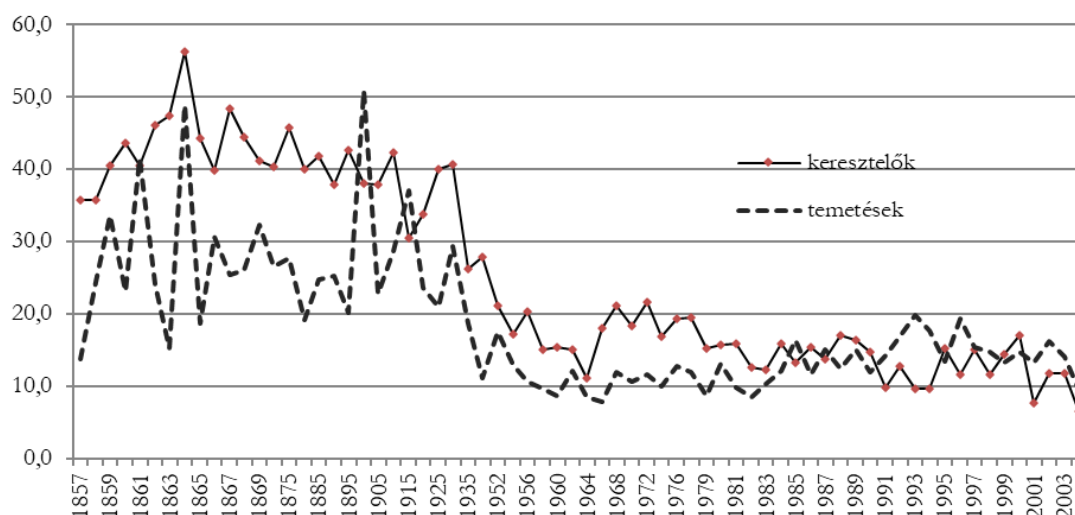
Forrás: Varga E. 2005 (saját szerkesztés)

A község 1968-ban elvesztette önálló státuszát, de 2004 óta újra önálló községként működik. Csíksszenttamás népessége a népszámlálások adatai szerint a 19. század közepétől a 20. század közepéig szinte folyamatosan növekedett (lásd 2. ábra). 1890 és 1900 között a népessége csökkent. A csökkenés oka nem közvetlenül a 1872–1873. évi kolerajárvány időszaka és azt követő rövid periódus (1875–1876), amikor a születéseket többnyire elhalasztották, hanem egy újabb járványos időszak, a gyermekjárványok (pl. toroklob, skarlát, kanyaró) által előidézett halálozási csúcsok. Csík vármegyében például az 1883. évi járványos halandóság legalább annyira súlyosnak tekinthető, mint az 1873. évi kolerajárvány (Bárdi – Pál, 2016).

Az 1910 és 1920 közötti jelentős népességcsökkenés mögött elsősorban az I. világháború következményeként lecsökkent születési számokat és részben a háborús veszteséget kell látnunk. Az első világháborúban 751 csíksszenttamási vett részt, és 96-an veszítették életüket az egyházi nyilvántartás szerint (idézi Sándor, 2005). 1920 és 1941 között jelentősen, több mint ezer fővel nőtt a népesség. Ebben az időszakban csökkent a születések és a halálozások száma is, de a születések száma mindvégig megelőzi a halálozásokét. A népesség csökkenéséhez a II. világháború is hozzájárult, ekkor 36 fő nem tért haza (idézi Sándor, 2005). A természetes

szaporodás egészen 1985-ig jellemző a népesedésre. A II. világháború után bekövetkező népességfogyás oka tehát egyértelműen a faluból történő elvándorlás.

1966-tól, a Ceaușescu-féle abortuszrendeletet követően hirtelen jelentős növekedést tapasztalunk a születésszámokban. Ezt követően a születések száma fokozatosan csökken. A halálozások száma lényegében az 1990-es évek elejétől előzi meg a születések számát, tehát a természetes fogyás csak ekkortól járul hozzá a népesség csökkenéséhez (lásd 3. ábra). A 90-es évek elején a Magyarországra történő kivándorlás és az ottani munkavállalás is csökkentette a születésszámokat. Ahogy az egyik interjúalany fogalmaz: „a 90-es években fél Erdély Magyarországra járt, nem volt idő gyerekszülésre, a szülések időpontja későbbre került”.

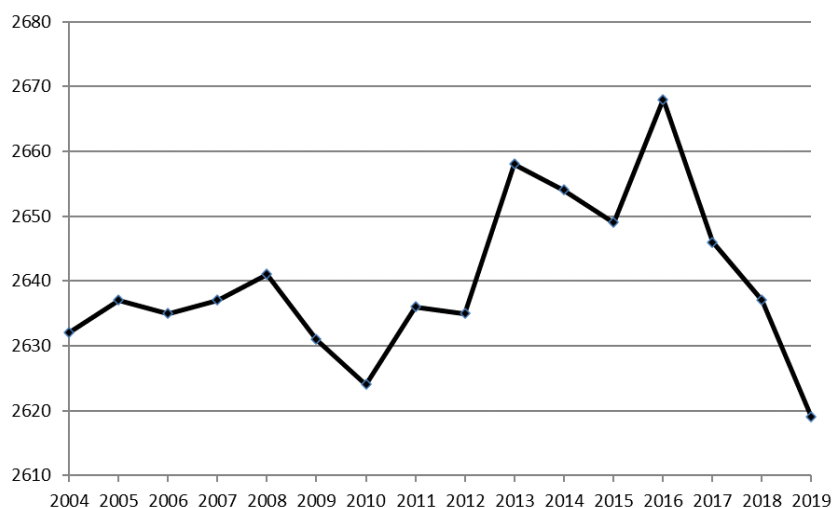
3. ábra: A keresztelők és a temetések alakulása 1857-től 2004-ig (ezrelék)

Forrás: Sándor, 2005 (saját szerkesztés)

Az adatok elemzését megnehezítették a felhasznált adatbázisok hiányosságai és pontatlanságai. Az egyházi anyakönyvek bizonytalanságai közismertek, ma már nem minden csíkszenttamási gyermeket keresztelnek Csíkszenttamáson, és nem minden csíkszenttamási lakost Csíkszenttamáson temetnek el. Az önkormányzat által használt és karbantartott adatbázis adatai nem minden esetben egyeznek meg a román Nemzeti Statisztikai Intézet által szolgáltatott adatokkal, illetve mindkettőből hiányoznak bizonyos évekre vonatkozó adatok. Az elemzés során a plébánia által szolgáltatott adatokat elkülönítettük a hivatalos adatoktól, az országos adatokat viszont kiegészítettük az önkormányzati adatokkal, ahol szükség volt rá.

Csíkszenttamás népességének az utóbbi másfél évtizedben történt változását a 4. ábrán látjuk. Általában a falvak népességének változása nagy ingadozásokat mutat, ezért egy-egy év adatainak az elemzése félrevezető lehet. Érdekes tehát inkább többéves tendenciákra figyelni. Csíkszenttamáson 2004 és 2010 között viszonylag kiegyensúlyozott volt a népesedés. 2010 és 2016 között növekedést, 2016-tól fogyást figyelhetünk meg. Jelenleg a település állandó népessége¹ valamivel 2600 fő felett van. A román Nemzeti Statisztikai Intézet által készített kategóriák alapján még éppen a nagyfalvak (2500 és 5000 fő között) kategóriájába tartozik.

¹ Az állandó népesség nem egyezik meg a ténylegesen a településen tartózkodó lakónépességgel. Mivel az állandó népességbe beletartoznak azok is, akiknek máshol van ideiglenes lakhelyük, az állandó népesség nagyobb lehet. Ez a különbség Csíkszenttamás esetében közel száz főt jelenthet.

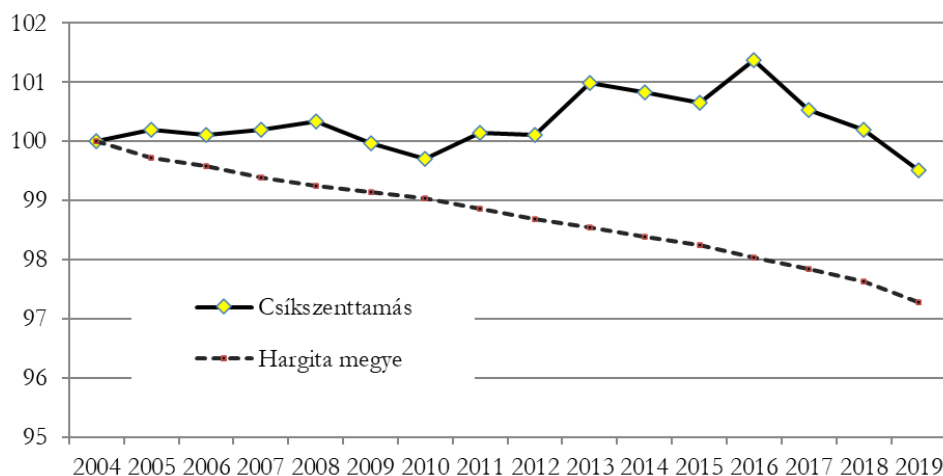

4. ábra: Csíkszenttamás állandó népességének változása, 2004-2019 (fő)

Forrás: Romániai Nemzeti Statisztikai Intézet (saját szerkesztés)

A népesség szinten tartása és a 2010-től kezdődő növekedése egyértelműen a pozitív vándorlási egyenlegnek volt köszönhető. Többen például Csíkszeredából költöztek Csíkszenttamásra. Az ottani lakás árából itt házat tudtak venni, vannak középkorúak is közöttük. 2004 és 2016 között a bevándorlók magasabb és az elvándorlók alacsonyabb száma ellensúlyozta a népesség természetes fogyását, azaz a születések és a halálozások számának a különbségét. A jellemző halálokok egyébként a szív- és érrendszeri, a daganatos megbetegedések, az alkohol következményeként történő öngyilkosság, a májzsugor, de előfordul megfagyás, és az Oltba is belefelladtak már néhányan. A 4. ábrán látható, hogy a halálozások száma szinte végig meghaladja a születések számát a vizsgált időszakban.

A népesség változásáról átfogó képet kapunk az 5. ábrát tanulmányozva. A diagramon Hargita megye és Csíkszenttamás népesedését hasonlítottuk össze. Bázisévnek 2004-et tekintettük, ekkor mindkét kategória népességét száz százaléknak vettük. Összességben azt láthatjuk, hogy Csíkszenttamás népesedése az egész vizsgált időszakban kedvezően alakult a megyei adatokhoz képest. Az utolsó években viszont a csíkszenttamási adatok kezdenek besimulni a megyei adatok közé, tehát úgy tűnik, hogy itt is az általános fogyási tendenciák érvényesülnek.

5.ábra: Csíkszenttamás és Hargita megye népességének változása (2004= 100 %)

Forrás: Nemzeti Statisztikai Intézet, saját szerkesztés

Nemzetiségi, vallási megoszlás, korszerkezet

Az itt következő alfejezetben a népesség nemzetiségi, vallási, családi állapot és kor szerinti megoszlását elemezzük. Csíkszenttamás kezdetektől fogva magyar identitású és anyanyelvű népességgel rendelkezett. A Lázár grófok idejében Magyarbékásról görög-katolikus románokat hoztak be a településre, de ők fokozatosan áttértek a magyar nyelvre majd a római katolikus vallásra. A magyarok aránya az első világháborút követő román impériumváltás után hirtelen lecsökkent.

A gyors csökkenés magyarázata a népszámlálásnak a magyarság arányait csökkentő módszertanában (Varga E., 1988) és a magyar nemzetiség felvállalásának a nehézségeiben is keresendő. Az első táblázatban lévő egyéb kategóriában szinte kivétel nélkül cigányokat találunk. Ugyan a statisztikákból ez nem derül ki, de jelenleg is körülbelül három fő román nemzetiségű és három cigány család él a faluban.

1. táblázat: Csíkszenttamás nemzetiségi megoszlása (%), 1850-2002

év	magyar	román	egyéb
1850	82,3	14,7	3,0
1880	99,8	0,1	0,1
1890	99,8	0,1	0,1
1900	99,7	0,3	0,0
1910	100,0	0,0	0,0
1920	64,9	35,1	0,0
1930	97,9	1,7	0,5
1941	97,2	1,8	0,9
1966	98,9	1,1	0,0
1977	98,9	1,1	0,0
1992	99,8	0,2	0,0
2002	99,7	0,2	0,0
2011	98,6	0,2	0,4

*Megjegyzés: 1890-től 1910-ig anyanyelvi adatok szerepelnek
Forrás: Varga E., 2005 (saját szerkesztés)*

A már említett görög-katolikus népesség megjelenik a korábbi népszámlálások adatai között is. 1992-re a görög katolikusok száma lecsökken, viszont evangélikus vallásúak is megjelennek a településen. Az elszórtan felbukkanó különböző felekezetek megjelenésétől függetlenül azonban megállapítható, hogy Csíkszenttamás népessége szinte kizárólag hívő római katolikus vallású (2. táblázat).

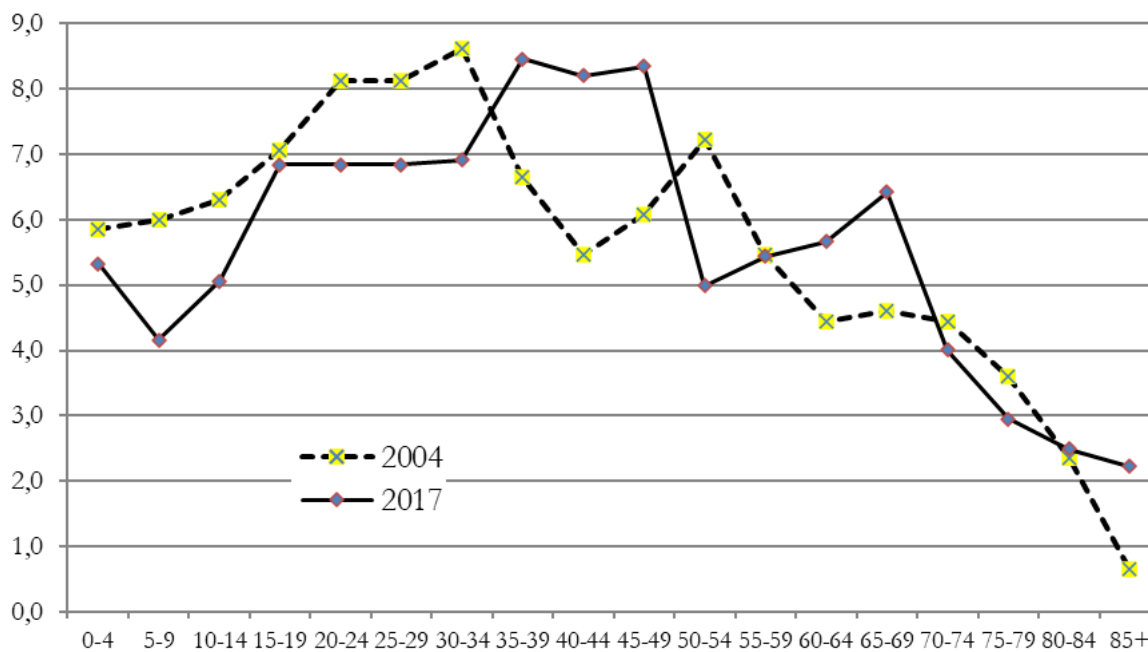
2. táblázat: Csíkszenttamás népességének vallási megoszlása (fő)

év	római katolikus	görög katolikus	református	ortodox	evangélikus	adventista	összesen
1910	2512	260	19				2791
1927	2748	234	12				2994
1992	2745	1	7	3	16	1	2773

Forrás: Sándor, 2005 (saját szerkesztés)

Csíkszenttamás korszerkezete enyhén öregedő. Míg 2004-ben volt egy erős fiatal (20-34) korcsoportokból álló aktív népessége, 2017-ben ennek a korcsoportnak a tagjai már 35-50

évesek. Ez azt jelenti, hogy a munkaképes korú lakosság száma és aránya 10-15 év múlva fog jelentősebben csökkenni. A 2017-es adatoknál látszik, hogy a legfiatalabb korcsoportok aránya alacsonyabb, mint 2004-ben, ami a népesség fogyására is utal. Egy viszonylag nagyobb létszámú idősebb női korcsoport is látható a 7. ábrán, akik jelenleg 63 és 73 év között vannak. Az öregedési index vizsgálata megmutatja, hogy hány idős (65 év feletti) személy jut 100 fő 15 évesnél fiatalabb korú népességre. A község öregedési indexe 2017-ben 124 volt. Ez jelentős növekedést mutatott a 2004-es 86-os értékhez képest, és a megyei átlag felett helyezkedik el.

6. ábra: Csíkszenttamás korszerkezete (%), 2004, 2017

Forrás: A polgármesteri hivatal adatbázisa, (saját szerkesztés)

Az oktatási helyzet és az iskolai végzettség

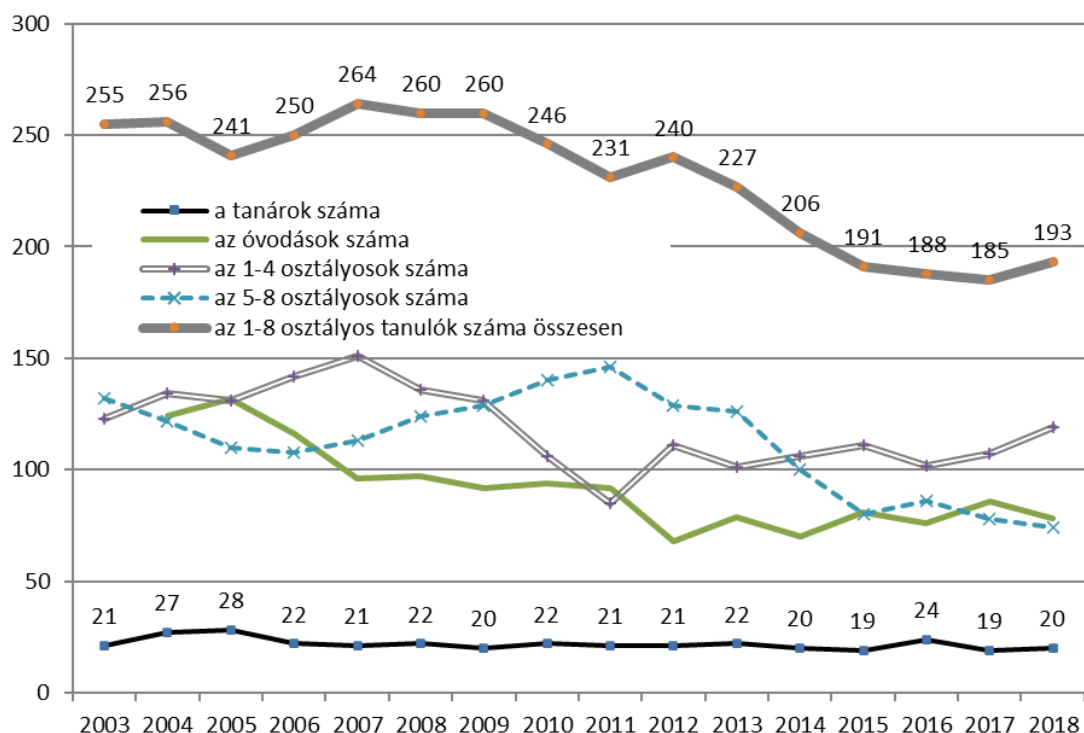
A község alapfokú oktatásáért a Bálint Vilmos Általános iskola a felelős. Az iskola önálló jogi személy, kizárólag magyar tannyelvű intézményi hálózaton belül működik, az oktatási helyszín nyelvét tekintve csak magyar tannyelvű.² Nevét Bálint Vilmos (1877-1949) katolikus papról kapta, aki a két világháború között szolgált a faluban. Az akkori iskolában hit- és erkölcstanárként dolgozott, valamint népnevelőként is tekintenek rá, mivel színjátszócsoporthoz, rezesbandát és Nem iszom társaságot alakított, de színdarabokat is írt.³

A jelenlegi iskola több egységből áll, az óvoda egy modern épületben kapott helyet. Egy napközis csoporttal működik, a többi csoport számára csak délelőtt tartanak foglalkozást. A régi iskolaépületben tanulnak a nagyobb gyerekek. Három éve bevezették az előkészítő osztályt, ahol a 6-7 éves gyerekek készülnek fel az első osztályra. Ezt követően végzik el a nyolc osztályos általános iskolát, majd tanulnak tovább. A romániai törvények szerint tíz osztály elvégzése kötelező. Az osztálylétszámok 14-31 fő között mozognak. A diákok és a tanárok számának a változását a 7. ábrán követhetjük.

² <http://intezmenytar.erdelystat.ro/intezmenyek/a-romaniai-magyar-nyelv-elemi-es-also-kozepfoku-oktatas-intezmenyrendszer/csiktamasi-balint-vilmos-altalanos-iskola/18645>

<https://szekelyhon.ro/aktualis/palyazati-penzbol-keszul-turisztikai-terkep-csikszenttamason>

³ Romániai Magyar Irodalmi Lexikon

7. ábra: A diákok és a tanárok számának alakulása Csíkszenttamáson (fő), 2003-2018)

Forrás: romániai Országos Statisztikai Intézet (INS)

A diákok a végzés után általában Csíkszeredán vagy Gyergyószentmiklóson tanulnak tovább, ahol a szakiskola (3 év), a szakközépiskola (4 év) és a gimnázium (4 év) közül választhatnak. Ezt követően többen egyetemre mennek, Marosvásárhelyen, Kolozsváron vagy Csíkszeredán folytatják tanulmányaikat. Aki munkába áll, azok között sokan legalább néhány évig külföldön dolgoznak, az egyik legnépszerűbb helyszín Svájc.

3. táblázat: Az általános iskolában végzettek száma (fő), 2010-2018

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
a végzett diákok száma	29	37	29	42	28	23	22	17

Forrás: romániai Országos Statisztikai Intézet (INS)

A tanulók óraszámát a heti 4-5 román nyelvi óra miatt magas. Ugyanazt tanulják nyelvtanból és irodalomból is, mint a román anyanyelvű diákok az ország más részein, a vizsgakövetelmények is azonosak. Ez több szempontból nehézséget jelent a gyerekek számára. Otthonról nem hoznak román nyelvtudást, a szülők jelentős része (30-40%) nem nagyon beszéli a nyelvet (lásd 4. táblázat). Nincs is rá nagy szükségük, hiszen Csíkszeredában van magyar nyelvű hivatali ügyintézés.

Csíkszenttamás lakosságának egynegyede (27%) csak magyarul beszél. A többiek szinte kivétel nélkül románul is megértetik magukat; a többség a mindennapok nyelvét beszéli, mások magasabb szinten is használják a román nyelvet. A megkérdezettek 7,4 %-a két, 1,3 %-a három idegen nyelven is beszél. A románon kívül legtöbbször angolul, kevesebben németül beszélnek, de a francia, a spanyol és az olasz nyelvet is említették néhányan.

4. táblázat: A csíkszenttamásiak idegennyelv-tudása (fő, %)

Nyelvek	Fő	Százalék
Román (a magyaron kívül)	175	58,5
Csak magyarul beszél	81	27,1
Két idegen nyelv (a magyaron kívül)	22	7,4
Angol (a magyaron kívül)	14	4,7
Német (a magyaron kívül)	3	1,0
Három idegen nyelv (a magyaron kívül)	4	1,3
Összesen	299	100,0

Forrás: A 2019-es csíkszenttamási falukutató tábor kérdőíves felmérése

Az általános iskolában a román nyelvet egy helyi, magyar anyanyelvű tanárnő tanítja, akinek elmondása szerint a tantárgy nem túl népszerű a gyerekek körében. (Ottjártunkkor, a falukutató tábor idején zajlottak a pótvizsgák román nyelvből, több gyerekcsoporthat láttunk ebből kifolyólag az iskolában.) A történelmet magyar nyelven tanulják a gyerekek, kivételt képez ez alól nyolcadik osztályban a Románia történelme. A pedagógusok elmondása szerint a fentiek következtében a nyolc osztály elvégzése után a diákok román nyelvtudása gyenge. A tanári kar jelenleg húsz főből áll, jó a közösség. Az intézményt Ádám Erika Izabella igazgatónő vezeti, a tantestületnek egy férfi tagja van, ő történelmet tanít. A tanárok Csíkszenttamásról vagy a szomszéd falvakból származnak, járnak be napi rendszerességgel. A helyiek és a környező falvakból származók aránya körülbelül fele-fele. A tanárok címzetes állásban vannak, ez a stabilitás előnye mellett azt is jelenti, hogy a kinevezés után nem tudnak mozogni, munkahelyet változtatni. A tanári fizetések két év óta elég jók, egy pedagógus húsz év munkaviszony után kb. 3500-4000 lei, azaz 250-280 000 forintnak megfelelő összeget keres. A kötelező óraszám 18, ez a valóságban is ennyi, és az esetleges túlórákat jól fizetik. Elektronikus napló nincs, de így is sok az adminisztrációs munka. A tanárok munkáját a csíkszeredai tanfelügyelőség ellenőrzi, a tanfelügyelő magyar, a helyettese román.

Az iskolának jó a kapcsolata a szülőkkel. Anyagilag nemigen kapnak tőlük támogatást, de a rendezvényeken rendszeresen részt vesznek. A nőnapot, anyák napját, a farsangi bált, a gyermeknapot a szülőkkel közösen rendezi meg az iskola. Az óvodában az ünnepek előtt a szülőkkel közös kézműves foglalkozásokat tartanak. Március 15. tanítási nap az iskolában, de tartanak ünnepséget. Október 6-án nincs megemlékezés, ennek megtartása valószínűleg nehézségekbe ütköznék. Osztálykirándulásokat minden évben szerveznek, pl. Marosvásárhelyre, Kolozsvárra, Dévára. Az óvodás csoportok is kirándulnak közelebbi célpontokhoz, pl. Feneketlen-tó, Csonkatorony.

A családi állapot és a párválasztási szokások

A kérdőíves felmérésünkben megkérdezettek családi állapotát az 5. táblázat mutatja be. Figyelemreméltó, és a község hagyományos, vallásos értékekhez való kötődését mutatja az elváltak alacsony aránya. (1,7%, míg Magyarországon 2019-ben 12%!) Mivel a felmérés mintája nagyobb arányban tartalmazott 60-75 év közötti nőket, ezért feltételezhető, hogy az özvegyek aránya alacsonyabb, a házások aránya pedig valamivel magasabb lehet a teljes népességben. A kérdőíves felmérésben szereplő háztartások átlagos mérete 3,3 fő. A legnagyobb háztartásokkal a Sándorok szerében, a Kiss Péter és a Tamás Antal utcában, a legkisebb háztartásokkal az Ambrusok szerében találkoztunk.

5. táblázat: A megkérdezettek családi állapota Csíkszenttamáson

családi állapot	fő	%
hajadon/nőtlen	30	10,1
házas/élettárs	216	72,7
özvegy	46	15,5
elvált	5	1,7
összesen	297	100,0

Forrás: A 2019-es csíkszenttamási falukutató tábor kérdőíves felmérése

A néprajzi szakirodalom az endogámiának, azaz a meghatározott körön belül történő házassodásnak többféle formáját különbözteti meg (Faragó, 2000). A térbeli endogámia azt jelenti, hogy a partnerválasztás meghatározott területi egységen (alvég, felvég, falu, falucsoport, néprajzi táj vagy régió) belül történik meg. Az endogámia mértéke függ a település nagyságától, nagyobb településen az endogámia könnyebben megvalósítható. Csíkszenttamáson a kérdőíves felmérés segítségével vizsgáltuk az endogámia mértékét. A kérdéseink arra vonatkoztak, hogy a megkérdezettek és azok szüleinek születési helye milyen mértékben egyezik meg. A születési helyhez kapcsolódó adatok értékelését nehezítette, hogy a 60-as évek közepétől kezdve a szülések már nem otthon, hanem többnyire más településen (Karcfalva⁴, Csíkszereda) történtek. Ettől eltekintve igen szoros, statisztikailag igazolható összefüggéseket találtunk a megkérdezett települése, születési helye, valamint a szüleinek a születési helye között.

A 6. táblázatban a megkérdezettek és szüleiknek a születési helye látszik. Csak az öt leggyakoribb születési helyet tüntettük fel. Megállapítható, hogy míg a legtöbb szülő Csíkszenttamáson született, addig a gyermekeik már inkább Csíkszeredán. A megkérdezettek közül a 65 éveseknél idősebbek Csíkszenttamáson, az 49 és 65 év közötti korcsoport Karcfalván, a náluk is fiatalabbak pedig már Csíkszeredán születtek. Számottevő még a megkérdezettekénél és a szüleiknél egyaránt a szomszédos csíkszentdomokosi és a csíkjenőfalvi születésűek száma.

A más faluból történő párválasztás nem volt egyszerű dolog. Régebben a táncmulatságokon ismerkedtek a fiatalok, de a falvak között a rivalizálás igen erős volt, például Jenőfalva és Szenttamás között. Ahogy az egyik interjúban hallottuk: „*A házi pálinka elvette a fiatalok eszét. Sok gyilkosság történt.*”

6. táblázat: A megkérdezettek és szüleik születési helye

Ssz.	apák	fő	anyák	fő	kérdezettek	fő
1.	Csíkszenttamás	105	Csíkszenttamás	85	Csíkszereda	96
2.	Csíkkarcfalva	69	Csíkkarcfalva	67	Csíkszenttamás	75
3.	Csíkszereda	50	Csíkszereda	43	Csíkkarcfalva	55
4.	Csíkszentdomokos	18	Csíkszentdomokos	29	Csíkszentdomokos	21
5.	CsíkJenőfalva	13	CsíkJenőfalva	14	CsíkJenőfalva	13

Forrás: A 2019-es csíkszenttamási falukutató tábor kérdőíves felmérése

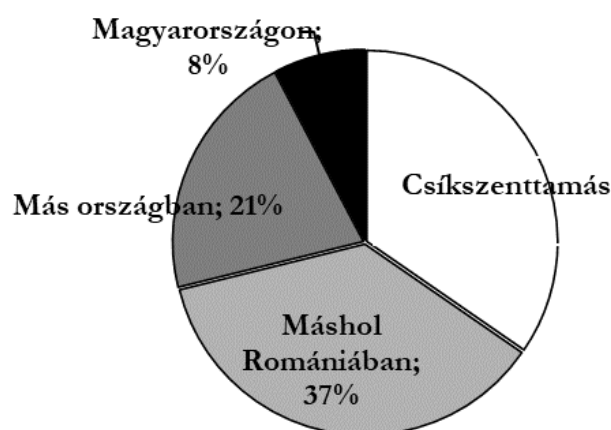
Az elemzésben vizsgáltam, hogy mennyire jellemző, hogy a kérdezettek szülei ugyanarról a településről választottak maguknak házaspartnert. Kiderült, hogy a szülőpárok több mint kétharmada (68,9 %) azonos településen született (Csíkszenttamáson vagy más településen).

⁴ Karcfalván a mai községháza volt a szülőotthon.

Az endogámia azonban a szűkebb értelemben vett csíkszenttamásiak között is erős, hiszen a csíkszenttamási férjek 70%-ának van csíkszenttamási felesége, míg a csíkszenttamási feleségek 88%-a választott csíkszenttamási férjet. Azaz többen hoztak új asszonyt a faluba, mint új férjet. Összességében elmondhatjuk, hogy az endogámia mértéke magas, a más faluból vagy településről történő párválasztás nem volt jellemző a faluban.

A kötődés és a helyi identitás jellemzői

A csíkszenttamásiak körülbelül 60%-a tekinthető szigorúan véve őslakosnak, azaz olyanak, aki életének legalább 90 százalékát Csíkszenttamáson töltötte. A megkérdezettek túlnyomó többsége (96%) nem szeretne elköltözni a faluból. A 12 elköltözni szándékozó lakos az okok között sokféléket említett, azonos közöttük nem volt. Többen költöznének a környékbeli településekre, Magyarországra vagy más országokba is, jellemző irány nem található. Az embereket leginkább a család, a szülőföld iránti elkötelezettség, a barátok, a környezet és a közösség tartja Csíkszenttamáson. A településhez való kötődéshez hasonlóan alakulnak azok a válaszok is, amelyek a helyi identitással kapcsolatosak, azaz, hogy mire a legbüszkébbek a faluban. A válaszadók több mint negyede a falu tulajdonságaira, elhelyezkedésére, de közel ötöde a saját családjára, sőt saját magára büszke. Jelentős még azok aránya (közel 15 %), akik az eddigi helyi fejlődésre büszkék. Körülbelül ugyanennyien említették a helyi embereket, közösséget, összefogást, a hagyományok, a székelység, a magyarság és az identitás megtartását, valamint a közintézményeket (7. táblázat).

8. ábra: A „Hol szeretnél élni tíz év múlva?” kérdésre adott válaszok az iskolások Forrás: A 2019-es csíkszenttamási falukutató tábor kérdőíves felmérése

Az általános iskolások kötődése a településhez kevésbé egyértelmű (8. ábra). Arra a kérdésre, hogy hol szeretnék élni 10 év múlva, csak bő harmaduk választotta Csíkszenttamást. Legtöbben Romániában, más településen szeretnék élni, de sokan költöznének külföldre. illetve Magyarországra is. Az adatok felvetik az identitás és a kötődés erősítésének szükségességét a fiatalok körében.

7. táblázat: Mire a legbüszkébb a faluban? (%)

	%
a falura (elhelyezkedés, látnivalók, természet)	26,1
a saját családjára (saját magára)	18,9
az eddigi fejlődésre (infrastruktúra)	14,3
nincs válasz	8,5
helyi emberek, közösség, összefogás	5,9
hagyományok, székelység, magyarság, identitás	5,2
semmire	5,2
közintézmények (egyház, foci pálya, iskola, kultúrház, kocsmá)	4,6
egyéb	3,9
polgármester, vezetőség	3,6
civil szervezetek, táncsoport, fúvószenekar	1,6
települési önállóság	1,3
közbiztonság, nyugalom	1,0

Forrás: A 2019-es csíkszenttamási falukutató tábor kérdőíves felmérése

Összefoglalás

Csíkszenttamás a népesség szempontjából inkább a közepes méretű falvak közé tartozik. A népességét meg tudta tartani az utóbbi évtizedekben, bár az utóbbi években folyamatos fogyás figyelhető meg. Az alacsonyabb születési számokat és magasabb halálozási számokat a bevándorlási többlet egyenlítette ki. A település népessége öregedik, de a megye településeihez képest még mindig kedvezőbb a helyzet. A község szinte teljes mértékben magyar nemzetiségű és római katolikus vallású. A családi állapotot tekintve hagyományos kép rajzolódik ki, magas a házások és alacsony az elváltak aránya. A település a házasságkötések szempontjából endogámnak tekinthető, tehát a házastársak nagyrészt ugyanarról a településről, legtöbbször Csíkszenttamásról származnak. A lakosok igen erősen kötődnek a településhez, alig vannak olyanok, akik szeretnének elköltözni innen. Az iskolásoknál azonban már nem ez a helyzet, közülük csak minden harmadik maradna a községben. A település népesedési helyzetének, humán erőforrásának és a közösség további jellemzőinek elemzése alapján megállapíthatjuk, hogy Csíkszenttamás igen jó eséllyel folytathatja a már elindult fejlődését, de nem szabad megfeledkezni arról, hogy a népességét és a humán erőforrásának a megtartásáért továbbra is küzdenie kell.

Irodalomjegyzék

1. Bárdi Nándor – Pál Judit (szerk.) (2016): Székelyföld története III. kötet, 1867–1990. MTA BTK–EME–HRM, Székelyudvarhely
2. Faragó Tamás (2000): Nemek, nemzedékek, rokonság, család. In: Paládi-Kovács Attila (főszerk.): Magyar Néprajz VIII. – Társadalom. Akadémiai Kiadó, Budapest
3. Farkas Tibor – Kassai Zsuzsanna (szerk.) (2014): Zsoboki tanulmányok. Szent István Egyetemi Kiadó, Gödöllő
4. Nagyné Molnár M. (2013): Factors of success in case of local society. DETUROPE: CENTRAL EUROPEAN JOURNAL OF TOURISM AND REGIONAL DEVELOPMENT 5: 3 pp. 63-70.
5. Ritter K. (2008): A helyi fejlesztés esélyei – agrárfoglalkoztatási válság és területi egyenlőtlenségek Magyarországon. Területi Statisztika 48. (5) pp. 554-572. ISSN 0018-7828

6. Sándor Szilárd (2005): Csíkszenttamás – A Csonkatorony hagyatéka. F-&F International Kft., Gyergyószentmiklós
7. Tóth, Tamás: Gazdaságfejlesztési lehetőségek a jól működő településeken. *STUDIA MUNDI - ECONOMICA* 5: 1 pp. 59-67., 9 p. (2018) DOI: 10.18531/Studia.Mundi.2018.05.01.59-67
8. Varga E. Árpád (1988): Az erdélyi magyarság főbb statisztikai adatai az 1910 utáni népszámlálások tükrében (In: *Magyarságkutatás* (Főszerk.: Juhász Gyula). Budapest, Magyarságkutató Intézet) <http://www.kia.hu/konyvtar/erdely/erdmagy.pdf>
9. Varga E. Árpád (é.n.): Erdély etnikai és felekezeti statisztikája (1850-1992) <http://varga.adatbank.transindex.ro/>
10. Venczel József (1943): A székely kérdés lényege. *Erdélyi kérdések – magyar kérdések*. Kolozsvár